

ZADRUGA.

Glasilo »Zadružne Zveze v Celju«.

Avstrijski in ogrski vinski pridelek ter vinski promet med Avstrijo in Ogrsko.

Vinarstvo je za Slovence silno velike narodno-gospodarske važnosti. Zato priobčujemo tudi sledeči članek, ki ga čitamo v nekem nemškem strokovnem listu. Saj se pri nas tolikokrat toži, da slovenskih vin zato ni mogoče spraviti v denar, ker delajo tuja, predvsem madžarska in hrvatska vina našemu pridelku preveliko konkurenco. Zato bo jako koristno, ako primerjamo številke naslednjega članka.

V tabeli A na strani 150 so navedene številke za množino vinskega pridelka na Avstrijskem in Ogrskem v teku zadnjih 25 let. Razume se, da taki statistični podatki niso nikdar zanesljivi. V našem slučaju je gotovo, da so številke glede Avstrijske, kakor tudi glede Ogrske še prenizke. Vendar je iz tabele razvidno, da je bila do l. 1890. množina ogrskega pridelka večja, kakor avstrijskega, od l. 1890. naprej pa Avstrija nadkriljuje Ogrsko. Zanimivo je primerjati množino pridelka z velikostjo vinogradov. Žalibog so tozadevne številke o avstrijskem vinogradništvu zelo pomanjkljive. Vzrok tiči v tem, ker raste po mnogih krajih vinska trta tudi po njivah in travnikih, torej po zemlji, ki ni namenjena le vinoreji. Tozadevne podatke bi se na vsak način morale obravnavati drugače, kakor one o pravih vinogradih. Uradne številke o velikosti vinogradniškega ozemlja na Avstrijskem in Ogrskem podaje tabela B.

Za Ogrsko še ni podatkov za l. 1909. Vendar se sodi, da je znašala površina vinogradov na Ogrskem, Hrvatskem in Slavonskem skupaj v l. 1909. okroglo 330.000 ha, torej se je število zopet povzdignilo. V ostalem sledi iz tabele B, da so vinogradi na Ogrskem vsled trtne uši mnogo bolj nazadovali, kakor na

A. Množina vinskega pridelka v hl v Avstriji in na Ogrskem v zadnjih 25 letih.

Leto	Avstrijsko	Ogrska polovica			Cela monarhija skupaj
		Ogrsko	Hrvatsko in Slavonija	Skupaj	
1885	4,004.850	5,422.675	1,196.910	6,619.585	10,624.435
1886	3,722.135	3,932.755	1,592.862	5,525.617	9,247.752
1887	4,701.933	4,961.097	1,273.767	6,234.864	10,936.797
1888	4,154.760	3,909.175	1,088.761	4,997.936	9,152.696
1889	4,106.370	4,522.250	617.729	5,139.979	9,246.349
1890	3,623.360	3,433.727	333.085	3,776.812	7,400.172
1891	3,298.103	1,230.626	250.618	1,481.244	4,779.347
1892	3,459.936	796.560	186.812	983.378	4,443.314
1893	3,535.085	939.987	170.225	1,110.212	5,645.297
1894	3,774.887	1,387.009	220.702	1,607.711	5,382.598
1895	3,582.771	1,928.984	262.375	2,191.359	5,774.130
1896	3,485.121	1,445.741	125.983	1,571.724	5,056.845
1897	2,774.949	1,130.823	177.000	1,207.823	3,982.772
1898	4,224.075	1,137.678	167.071	1,304.794	5,528.824
1899	3,367.792	1,725.623	315.463	2,041.086	5,408.878
1900	5,213.282	1,642.643	300.754	1,943.397	7,156.679
1901	4,795.898	2,615.347	487.455	3,102.802	7,898.700
1902	4,856.914	2,621.061	608.292	3,229.353	8,086.267
1903	3,765.787	2,433.407	515.241	2,948.648	6,714.435
1904	4,483.767	3,471.460	785.447	4,256.907	8,740.674
1905	5,337.264	3,169.625	667.290	3,836.915	9,174.179
1906	4,298.404	3,087.930	560.588	3,648.518	7,946.922
1907	4,250.342	3,068.427	724.237	3,792.664	8,043.006
1908	8,142.194	6,515.282	1,508.425	8,023.707	16,165.901

Avstrijskem. To se pozna tudi na številkah tabele A in sicer v dobi po l. 1890. Sedaj vinogradništvo na Ogrskem zopet močno napreduje, med tem ko na Avstrijskem po tabeli B nazaduje, ako so te številke pravilne.

Ako hočemo položaj avstrijskega in ogrskega vinarstva prav oceniti, poiskati moramo tudi število, ki nam pove množino vinskega konzuma v monarhiji. V to svrhu si moramo najpoprej ogledati številke izvoza in uvoza vinskega pridelka iz in v avstro-

B. Vinogradniška površina na Avstrijskem in Ogrskem v ha.

Leto	Na Avstrijskem	V deželah ogrske krone		
		Ogrsko	Hrvatsko - Slavonsko	Skupaj
1885	216.149	367.653	68.057	435.710
1890	234.654	311.120	53.878	364.998
1895	252.629	241.236	59.335	300 571
1900	253.495	221.838	38.387	260.225
1905	249.050	257.781	42.790	300.571
1909	230 062	?	?	330.000 (okroglo)

ogrsko carinsko ozemlje. Tozadevne podatke nam kaže tabela C. V tem izkazu ni všteto vino v steklenicah, ker je v tem promet le malenkosten. Na številkah tabele C se jasno vidi doba znane italijanske carinske pogodbe, ki je trajala od 27. avgusta l. 1892. do konca l. 1904. Pred in po tej dobi se je uvažalo le toliko vina, kolikor je bilo potrebno. I z v a ž a se v prvi vrsti v Švico in v Nemčijo. V ti dve državi so se razprodale krog l. 1885 do 1890 velike množine. Žalibog je francozka, italijanska in španska konkurenca pozneje Avstroogrsko skoraj popolnoma izpodrinila iz Nemčije in Švice.

Letni konzum se da približno določiti na ta način, da se primerja množina pridelka gotovega leta z uvozom in izvozom naslednjega leta. Letni vinski konzum za l. 1886. se n. pr. določi tako, da se od pridelka leta 1885. odšteje izvoz l. 1886. in prišteje uvoz l. 1886. Ako se to računi za daljšo vrsto let, dobimo približno pravilne povprečne številke letnega konzuma. Končni podatki so objavljeni v tabeli D. Po tem izkazu se je rabilo v monarhiji v letih 1885/1889 okroglo 9 milijonov hl letno. V letih 1891 do 1895 je opustošila vinograde trtna uš. Vkljub velikemu uvozu italijanskih vin znaša povprečni letni konzum 57 milijonov hl. V naslednjih letih se poviša na 8 milijonov hl. V letih 1906 do 1908 odpade uvoz iz Italije, vendar se radi napredovanja domačih vinogradov povzdigne konzum na 8'2 milijonov hl. Kako pa je z leti 1909 in 1910, za katere je na razpolago pridelek iz leta 1908. in 1909. v ogromni množini 26'5 milijonov hl? Ako v izvozu in uvozu

C. Uvoz in izvoz vinskega pridelka avstro-ogrske monarhije v zadnjih 25 letih.

Leto	Uvoz v q	Izvoz v q
1885	30.541	580 844
1886	25.336	798.691
1887	21.779	704.768
1888	25.708	1,027 778
1889	23.415	843.734
1890	40.093	687.551
1891	51.696	391.264
1892	530.269	254.505
1893	1,222 229	237.909
1894	913.031	231.080
1895	812.950	245.852
1896	888 585	219.696
1897	1,432.074	214.909
1898	1,524.191	237.320
1899	1,410 796	252.330
1900	1,030.241	212.620
1901	644.406	159.520
1902	693 865	216.560
1903	1,225 026	230.392
1904	240.419	216.669
1905	21.341	268.122
1906	21.707	152 265
1907	18 406	175.483
1908	19.148	170.152
1909	19.101	179.659

leta 1910. ne bo sprememb napram letu 1909., kar je skoraj gotovo, potem je za leti 1909 in 1910 konzumu na razpolago po 13 milijonov hl letno. Gotovo je pač, da se bo množina konzuma v letih 1909 in 1910 še povišala napram letom 1905 — 1907, toda brezdvomno je

D. Račun povprečnega letnega vinskega konzuma v avstro-ogrski monarhiji v letih 1885 - 1907.

Množina pridelka		Množina uvoza	
v letih	hl	v letih	hl
1885/1889	49,208.029	1886/1890	136.331
1890/1894	27,650.728	1891/1895	1,530.175
1895/1899	25,751.449	1896/1900	6,285.887
1900/1904	38,596.755	1901/1905	2,825.057
1905/1907	25,164.107	1906/1908	39.315

Množina izvoza		Množina konzuma	
v letih	hl	v letih	hl
1886/1890	4,062.522	1886/1890	45,281.838
1891/1895	1,360.610	1891/1895	28,820.293
1896/1900	1,136.875	1896/1900	30,900.461
1901/1905	1,091.263	1901/1905	40,330.549
1906/1908	497.900	1906/1908	24,705.522

Povprečni letni konzum	
v letih	hl
1886/1890	9,056.367
1891/1895	5,744.058
1896/1900	6,180.092
1901/1905	8,066.110
1906/1908	8,235.174

izključeno, da bi se konzum poviševal v isti meri, kakor se povišuje množina pridelka. Nenavadno velike vinske zaloge v celi monarhiji so naravna posledica nadprodukcije v letih 1908 in 1909. Posledica te nadprodukcije so tudi neobičajno nizke cene. V tem položaju tudi kake izvanredne akcije od strani vlade ne morejo nič pomagati. Najizdatnejša pomoč bo, ako bi bila množina pridelka nekaj let zopet nižja. To izjednačevalno delo narave se bo pričelo najbrže še l. 1910., kajti dosedanja poročila naznanjajo že za mnoge vinske okoliše neugodno letino.

Uradne številke prometa med Avstrijo in Ogrsko so popolnoma zanesljive in za avstrijsko vinogradništvo važne. Izkazuje jih tabela E za leta 1904 -- 1909. Vinski promet je bil med

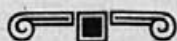
E. Vinski promet med Avstrijo in Ogrsko v letih 1904 - 1909.

Leto	Uvoz iz Ogrske v Avstrijo	Izvoz iz Avstrije v Ogrsko	Izvoz iz Ogrske v Avstrijo je večji za
	hl	hl	hl
1904 vino in mošt	728.181	342.862	385.319
1905 vino in mošt	776.347	342.862	429.422
1906 { mošt	100.441	29.370	370.499
vino	713.625	414.197	
1907 { mošt	122.999	63.714	427.742
vino	745.749	377.891	
1908 { mošt	192.369	14.679	603.698
vino	754.097	323.999	
1909 { mošt	133.985	9.498	846.808
vino	1,035.917	312.650	

Avstrijo in Ogrsko že od nekaj zelo živahen. Ogrska vinska trgovina je celo v letih propadanja ogrskega vinogradništva izborna razumela, si s pomočjo italjanskih vin obdržati svoje avstrijske odjemalce. Celó v tisti dobi je bil uvoz iz Ogrske večji, kakor pa izvoz iz Avstrije v Ogrsko. Bržkone so si Madžari pomagali takrat v prvi vrsti s tem, da so mešali goriška in tirolska bela vina z italjanskimi. Značilno je namreč za takratne tržne razmere, da so cene belega tirolskega vinskega mošta odločilno vplivale na vinske cene na Ogrskem.

Ogrska vina se uvažajo najbolj na Nižjeavstrijsko, Moravsko in Štajersko. Porabijo se tukaj za mešanje z našimi vini, mnogokrat pa se prodajajo tudi naravnost pod imenom štajerskega i. t. d. pridelka. Pritožbe proti slednjemu načinu uporabljanja ogrskih vin so od naše strani popolnoma opravičene, ker se prav nič ne strinjajo s temeljnimi zahtevami solidnega vinotrženja. Vendar pa moramo priznati, da se to prekrščenje imen ne izvrši že na Ogrskem temveč še le na Avstrijskem, od naših avstrijskih vinotržcev. Iz teh in sličnih razlogov zahtevajo avstrijski vinogradniki v varstvo svojega pridelka primerno provenienčno postavo. Člankar v »Allgemeine Wein-Zeitung«, iz katere imamo to razpravo, pa pravi, da bi bil popolnoma zadovoljen z obstoječimi zakonitimi določbami, ako bi naši avstrijski vinotržci za mešanje vin jemali južnoavstrijski in ne ogrski pridelek. Ako! Ako!

Tabela E kaže, da se je uvoz ogrskih vin posebno povišal l. 1908. in 1909., torej takrat, ko smo tudi sami imeli izredno veliko množino pridelka. To je čudno, a se razlaga s tem, da je bila l. 1907. na Štajerskem in Nižjeavstrijskem kvantitativno slaba letina. Obe kronovini ste dali skupaj le 700.000 hl v letu 1907., v letih 1903/1906 pa povprečno 1.800.000 hl in Nižjeavstrijska l. 1907. n. pr. (dobila je vina 306.000 hl) niti ni bila v stanu kriti v l. 1908. vinskega konzuma Dunaja samega (Dunaj je rabil l. 1908. 650.000 hl vina in vinskega mošta). Drugačne pa so bile razmere l. 1909. Za to leto ste imeli Štajerska in Nižjeavstrijska na razpolago pridelek iz l. 1908. v množini 4.310.000 hl. Kakovost tega pridelka je bila dobra. Vkljub dobri kakovosti in veliki množini lastnega pridelka je bil vendar tudi uvoz iz Ogrske v l. 1909. nenavadno velik, 846.000 hl, torej dvakrat toliko, kakor povprečno v letih 1904/1907. Vzrok more tičati le v vinski trgovini. In kakor kažejo vsa znamenja, bo uvoz ogrskih vin v letu 1910. še večji.

Nekaj statistike iz kmetijstva pri nas in drugod.

Avstrijskemu kmetijstvu so, ker se že od pradavnih časov prebivalstvo države bavi s poljedelstvom, določene kolikor toliko ozke meje. Ozrimo se samo na dve panogi kmetijske stroke: pridelovanje žita in živinorejo. Avstrija ima 30 milijonov hektarjev površine, od katerih se uporablja danes kakih $10\frac{1}{2}$ milijona hektarjev kot orna zemlja. Od sedemdesetih let sem se je obseg slednje zvečal za krog 6 — 7% (polja za rž za 1.5%, za pšenico za 5%). Vprašali se bomo: kako je pa s pridelkom ozir. žetvo, ali raste od leta do leta?

Pridelalo se je v Avstriji:

Povprečno	1870—1874	1895—1899	1905—1909
miljonov. meterskih stotov			
pšenice	9'3	11'7	15'5
rži	18'7	18'7	26'0
ječmena	10'6	13'3	16'3
ovsa	13'7	17'6	22'2
koruze	3'2	4'2	4'2

Torej se je v zadnjih 35 letih pomnožil pridelek pšenice za 66%, rži za 39%, kar je gotovo lepo znamenje. Tudi v vseh drugih panogah (seno, slama, sočivje, hmelj, vino itd.) se kaže prirastek, dočim je pridelovanje lanu in konopelj silno pojemale. Če primerjamo: prebivalstvo se je pomnožilo od 20'2 na 28 milijonov, t. j. za krog 38%, vidimo, da je pridelek živil neprimerno narastel. Vkljub temu ne zadostuje današnjim potrebam, kar dokazuje velik uvoz iz Ogrske in drugod. Iz zgodovine našega narodnega gospodarstva pa tudi lahko posnamemo, da se je že l. 1870. pridelalo manj nego potrebovalo.

To nesorazmerje med potrebo in produkcijo se še bolj očitno kaže v zapadnih deželah in se ne da z zvišanjem produktivnosti izenačiti. Na Angleškem n. pr. se je v zadnjih 35 letih površina zemlje, za pridelovanje pšenice določena, skrčila na polovico. Popolnoma nasprotno sliko pa nam nudijo prekmorske dežele (Amerika in Avstralija). Prebivalstvo se tam neverjetno množi (naiveč vsled priseljevanja), tako da to pomnoževanje prekaša naraščanje poljedelske produkcije. Le pogledjmo, za koliko je pri-

rasla v Združenih državah Severne Amerike površina zemlje za pridelovanje pšenice in kóruze.

	1871		1908	
	miljonov hektarjev			v odstotkih
pšenica od	8'1	na	19'3	139'2 ⁰ / ₀
koruza od	13'8	na	41'2	198'5 ⁰ / ₀
Pridelek je narastel:				
	miljonov meterskih stotov			
pšenice od	62'8	na	180'9	188'1 ⁰ / ₀
koruze od	252'0	na	677'9	169'0 ⁰ / ₀

Ta razvoj seveda v Združenih državah, kjer še niti polovica zemlje ni uporabljena za kmetijstvo, še davno ni dosegel vrhunca. In vendar vkljub velikanskemu prirastku prebivalstva Amerika izvaža svoje pridelke celo k nam.

Sedaj še nekaj o živinoreji. Število živine se je v Avstriji v zadnjih desetletjih znatno pomnožilo. Število

	1869		1900	
govedi je od	7'2	na	9'5	miljonov kosov
svinj je od	2'6	na	4'7	miljonov kosov
naraslo, dočim je število				
ovac od	4'9	na	2'6	miljonov kosov

padlo. Te številke kažejo, da se je pomnožilo število onih vrst živine, ki pridejo za preskrbovanje z mesom v prvi vrsti v poštev (n. pr. svinj za 80⁰/₀), dočim je prebivalstvo naraslo le za 38⁰/₀. Tudi pomnoženi prirastek govedi (33⁰/₀) ne zaostaja mnogo za prirastkom prebivalstva.

Res je torej, da je pridelovanje žita in živine v Avstriji naraslo, vendar le malenkostno v primeri s konkurenčnimi državami. Samo nekateri vzgledi naj pokažejo, kako je bila naša država vsled neugodnih razmer ovirana na dobrem razvoju kmetijstva in kako je bilo na drugi strani bogatim državam mogoče vse moderne pridobitve znanosti in tehnike postaviti v službo kmetijstva.

Orna zemlja meri n. pr.

	V Avstro Ogrski	V Nemčiji
	miljonov hektarjev	
polj in vrtov	25'0	26'3
travnikov	6'4	6'0
vinogradov	0'4	0'1
skupaj	31'8	32'4

torej prilično v enakem razmerju.

Nemčija je n. pr. l. 1908 iz inozemstva naročila za $5\frac{1}{2}$ milj. kron naravnega guano in za 140 milj. kron čilskega solitra; Avstrija v istem letu komaj za 31 milijonov kron gnojil. Uvoz Nemčije znaša torej na hektar 4'5 K, Avstro-Ogrske pa komaj 1 K. Ta razlika pa postane še neprimerno večja s tem, ker Nemčija sama pridela mnogo gnojilnih soli. Kalija se je uporabilo v letu 1908 na 1 km²

v Avstriji 66'5 kg,

v Nemčiji 778'7 kg.

Naravno, da boljše gnojenje upliva na boljšo žetev. Dasi je tudi pri nas množina žetve od leta do leta naraščala, vendar za drugimi napredno-gospodarskimi državami še zaostajamo. Isto velja glede živinoreje. Tako je n. pr. naraslo število svinj pri nas v Avstriji za dvakratno svoto, v Nemčiji za trikratno, namreč:

miljonov kosov

Nemčija je imela l. 1873 7'1, Avstrija 2'6,

» » » » 1907 22'1, » 4'8.

Nemčija krije danes skoro celo svojo potrebščino na živini sama.

Poglejmo še uporabo poljedelskih strojev pri nas in drugod. Zadnje štetje obratov je dognalo (l. 1902.), da je od 2'8 milijonov kmetijskih obratov (polja in travniki) komaj $\frac{1}{3}$, in sicer po večini na Češkem, Moravskem in v Galiciji, uporabljala stroje; pri tem so pa všeti tudi obrati, ki so uporabljali stroje za rezanico. Takih strojev se je naštel 804.426 v 947.110 obratih. Vsega skupaj pa se je naštel 2.856 milijonov kmetijskih obratov.

Kaj nas uči vse to? Da sicer naše avstrijsko kmetijstvo splošno napreduje, da je pa vendar še daleč daleč zadi za kmetijstvom raznih drugih držav. Če pa še posebej jemljemo v poštev, da v Avstriji kmetijstvo napreduje v polni meri le tam, kjer se za to brigajo kompetentni faktorji (na Češkem itd), in da zgornje številke veljajo za celo državno polovico, je jasno, da večji del izkazanega napredka odpade baš na kmetijsko - napredne dežele kakor so Češko, Moravsko itd, za nas pa od tega napredka ne ostane nič ali le neznatna količina. To se tudi strinja s faktičnimi razmerami, ker je celo še danes mnenje velikega dela naših narodnih gospodarjev, da naše slovensko kmetijstvo splošno še ne napreduje — posledica naših žalostnih kulturnih in političnih razmer, katere slednje žal pri nas v veliki meri tudi vplivajo na gospodarski razvoj.

Nekaj o zadružništvu na Hrvatskem.

V hrvatski znanstveni reviji »Zvono« razpravlja znani hrvatski narodno-gospodarski pisatelj Gjuro Kopač važno vprašanje, tičoč se zadružnega gibanja na Hrvatskem: ali naj se snujejo zadruge na podlagi neomejenega ali omejenega jamstva. Ker bo stvar gotovo zanimala tudi enega ali drugega zadrugarja na Slovenskem, je dobro, če si razpravo nekoliko bliže pogledamo. Gjuro Kopač pravi med drugim: Hrvatska kmetska zadruga v Maji (okraj Glina) je prišla v konkurz. Pasiva znašajo, kakor se čuje, krog 150.000 K, in kriv tega je bivši predsednik ali blagajnik, ki je poneveril denar, ponaredil podpise na zadružnih menicah in izginil v Ameriko. Najvišja razsodba »stola sedmorice«, s katero je dovoljen konkurz na premoženju posameznih — članov zadružnikov, je obrazložena s tem, da je jamstvo (poroštvo) v zadrugi neomejeno in solidarno: eden za vse, vsi za enega. S tem konkurzom je prišlo nekaj kmečkih rodbin, ki so bile člani zadruge, gotovo na beraško palico, ker bo vse njihovo premoženje, s katerim so jamčili, služilo za pokritje izgube.

Ta fatalni slučaj je vreden, da se pri njem pomudimo. Fatalen je nele za naravnost prizadete, ampak splošno za naše zadružništvo, ker bo oteževal snovanje takih in podobnih zadrug. A mi smo šele pričeli s snovanjem gospodarskih zadrug, ki jih imajo drugi narodi že deset- in desetletja, in katerim imajo zahvaliti dober del svojega gospodarskega napredka. Ko sem v »Zvono«, »Pokretu« in »Pučki prosveti« opozarjal na nevarnosti neomejenega jamstva pri naših zadrugah ter na nečasovni in neprimerni način, kako se te zadruge snujejo, so me napadali in pobijali. A tout nasprotnikov je bil: »Rajfajzen, ki se mu divi ves svet, je osnoval, zamislil take zadruge, in vi se še drznete dvomiti o veljavi teh zadrug?!« Zdaj si naj ti pogledajo majskega slučaj.

Ker smo danes — hvala Bogu — že v tem srečnem položaju, da lahko govorimo o enih in drugih naših zadrugah, o dr. Poljakovih gospodarskih društvih kot zadrugah in jih lahko primerjamo z onimi po Rajfajzenovem načinu, bom na podlagi majskega slučaja primerjal obe vrsti zadrug. Pri hrvatskih kmečkih zadrugah jamči član neomejeno, z vsem svojim premoženjem. Člani zadruge dobe

denarni kredit, četudi jako omejen. Snovatelji teh zadrug opravičujejo in tolmačijo to neomejeno jamstvo s tem, češ da ono dviga kreditno sposobnost zadruge, na drugi strani pa da tudi »npravno« deluje, budi zadružno zavednost, da, celo na Jezusa, Kristusa se sklicujejo pri obrambi neomejenega jamstva. Nočem biti enostranski in pokazati s prstom na »npravno delovanje« in »zadružno zavest« majske zadruge, tudi nočem prašati, kaj bi rekel Kristus, če bi zopet vstal in videl konkurz v Maji, ampak ponoviti hočem samo, kar sem že prejšnja leta govoril o teh zadrugah.

Kaj pomeni to neomejeno jamstvo naših kmetijskih zadrug? Pomeni, da se član ene teh zadrug ne more drugače pravno obvezati, da se ne more drugje zadolžiti, da, de lege in de jure, ne more pristopiti kot član k nobeni drugi zadrugi več. Pomeni, da vse njegovo premoženje služi za sigurnost zadružnega kredita, odnosno, za pokritje zadružne izgube. A to je danes, v dobi asocijacije, naravnost strašno. Te kmetske zadruge, s svojim silno omejenim delokrogom, ne morejo niti zdaleka kmetu-gospodarju nuditi vsega, česar mu treba, in ta siromašni član kmet ne more in ne sme pristopiti kot član k drugi zadrugi, n. pr. konzumni, produktivni, vinarski, sadjarski itd. zadrugi. Še hujše in bistveno nedoslednejše izgleda to neomejeno jamstvo, če se pomisli, da po pravilih član, kojega premoženje je vredno tudi več tisoč kron, s katerim on do zadnjega vinarja jamči za obveznosti zadruge, lahko dobi kredita komaj 600 K v najvišjem znesku. To tako očitno in veliko nesorazmerje se ne more opravičiti niti z »npravnostjo« niti z »zadružno zavestjo«.

To samo po sebi govori odločno proti neomejenemu in solidarnemu jamstvu, ki je n. pr. v Maji nekaj kmetskih rodbin vrglo na cesto. A opozoriti še moram na en jako važen moment. Kmetske zadruge delajo z denarnim kreditom. A denar je denar. Denar je lahko kakor oster nož, ki pomaga onemu, ki zna ž njim ravnati, a ki lahko v nesrečo spravi onega, ki tega ne zna. Dozdaj pa še mi pri nas na Hrvatskem nimamo preveč dokazov o tem, da bi znalo naše kmetsko ljudstvo dobro ravnati z denarjem. Denar se lahko slabo naloži, nesrečno se lahko ž njim špekulira, lahko propade; ta denarni kredit torej ni absolutno varen. A šele pri popolni, absolutni varnosti bi se jaz morda sprijateljil z neomejenim jamstvom, a tudi le, če bi živeli v razmerah kakor so bile pred 100 leti, ko še ni bilo in tudi ni bilo treba toliko različnih gospodarskih zadrug.

In zdaj preidimo na naše prave domače, hrvatske, specijalno naše, Poljakove* zadruge, ki se imenujejo »gospodarska društva kot zadruge«. Pri teh zadrugah jamči član omejeno, t. j. s petkratnim zneskom deleža. Ker znaša en delež 10 K, jamči torej vsak član samo s 50 K. Varnost kredita teh Poljakovih zadrug pa je znatno večja, nego pri rajfajznovkah, ker poleg ostalih analognih »formalitete« pri dajanju kredita daje taka zadruga samo blago na kredit, ne pa denarja. Član gospodarskega društva lahko dobi na kredit stroje, semenje, blago, z eno besedo vse gospodarske potrebščine, pa samo »in natura«. Tu je popolno zajamčeno, da služi kredit v produktivne svrhe, ni pa to pri rajfajzenovkah in tudi vkljub vsem lepim pravilom ne more biti. Pri Poljakovih zadrugah je torej kredit znatno bolj zasiguran nego pri rajfajzenovkah, in vendar imajo te omejeno jamstvo v nasprotju z rajfajzenovkami.

Pogledati nam je končno na obe vrsti zadrug na denarnem trgu, kakoršen je, ne kakor bi si ga želeli naši rajfajzenovci. Na denarnem trgu se vrednost zadružnega jamstva, bodisi da je omejeno ali ne, jako nizko taksira. Vrednost tega jamstva pride šele v drugi in tretji vrsti v račun. Denarni trg v svoji značilni naglici prepušča, da oni, ki zadružne papirje prinesejo, sami med seboj računajo z jamstvom, odnosno, to jamstvo je jamstvo samo za onega, ki podpiše papir, katerega prinese na denarni trg. Kupec tega papirja se ne briga mnogo za ono jamstvo, on se ne meneč se za lepe in zveneče principe solidarnosti drži onega, iz katerega roke je papir sprejel, in ki na papirju fungira kot: porok in plačnik. Naravno da mu tudi s svoje strani — kar je sicer popolnoma odveč — veledušno prizna pravico regresa. Z eno besedo: na denarnem trgu, pri efektuiranju obveznic, se ne vodi mnogo računa o jamstvu. Jamstvo pride do izraza in v račun šele v slučaju — konkurza.

Poglejmo samo še, kateri papir na denarnem trgu več velja in kateri se lažje vnovči, ali oni: »vrednost v denarju«, ki ga daje kmečka rajfajzenovka, ali oni: »vrednost v blagu«, ki ga dajejo Poljakove zadruge? Naravno, da več veljajo in se rajši vnovčujejo slednji, ker so sigurnejši, ker pomenijo mnogo sigurnejši: produktivni kredit. Da se ozremo na slučaj v Maji: z voli, plugi, umetnim gnojem, semenjem itd. se ne moreš vsesti za kvartaško mizo, tudi ne moreš teh reči vtakniti v žep in iti ž

*) Dr. Poljak, tudi poslanec v hrv. saboru, je znamenit hrvatski narodno-gospodarski organizator.

njimi v Ameriko, kakor je to storil oni nesrečnik z združnim denarjem v Maji.

Pisatelj Gjuro Kopač zaključuje svoja izvajanja: Rajfajzenovke, ki so v Nemčiji delale prave čudeže, so tuje rastline, presajene k nam, ki se pri nas ne morejo aklimatizirati niti uspevati, ker je — transport predolgo trajal.

Dasi so razmere na Slovenskem morda bistveno drugačne nego v sosedni Hrvaški, se mi vendar zdi, da marsikatera opazka v zgornji razpravi ne sme tudi pri nas biti preslišana.

— p —

Angleška in agrarni kredit v njenih kolonijah.

Ogromnega pomena je pospeševanje kmetijskega kredita za vsako državo; zato tudi vse napredne države skušajo druga drugo prekositi v ureditvi tozadevnih razmer in v pospeševanju kmetijsko-kreditnih naprav. Saj s tem pospešujejo poljedelstvo samo, ki je vir vse produkcije. Tembolj mora svojo pozornost posvečati poljedelstvu ona država, kateri je kmetijstvo skoro izključni vir produkcije.

V pričajučem pregledu hočem samo pokazati, kako je praktični angleški duh znal najti tudi v tem oziru pravo obliko in sicer za vse najrazličnejše razmere, katere vladajo v angleških kolonijah ali naselbinah v vseh štirih delih sveta izven Evrope.

Na Angleškem samem (s Škotsko in Irsko vred), ne najdemo niti sledu pravega državnega kredita za kmetijstvo, razun majhnih poskusov na Irskem, kjer se potom kmetijske postavodaje skuša olajšati kmetijskim delavcem nakup zemlje. V naselbinah nasprotno pa skuša državna oblast na vse mogoče načine podpreti in olajšati njih razvoj. Najboljši uspehi so se pokazali v Avstraliji.

Še predno se je država spomnila, da bi z državnimi sredstvi pomagala svojim kolonijam, so si stekle za stvar zasluge hranilnice v koloniji Viktorija. Te proste naprave, nad katerimi ima država samo nadzorstveno pravico, so spočetka iz hranilnih vlog kreditirale samo posameznim občinam in javnim podjetjem (osebito za vodovode), a pozneje so spoznale korist klijentele v onih vrstah kmetovalcev, ki lahko dajejo največjo sigurnost. L. 1896. je bilo njihovo delovanje potom zakona v tem smislu regulirano: da uporabljajo za kredit ne samo vložene kapitale, ampak tudi kapitale

od obligacijskih emisij. Kolonija Viktorija ima krog 1,200.000 prebivalcev in 18 hranilnic. Te so do 30. jun. 1907 (za nadalje še nismo mogli dobiti podatkov!) dale kredita za kmetijstvo 2,183.600 funt. sterl. (krog 50 milj. kron). Obresti so znašale $4\frac{1}{10}\%$ do $4\frac{1}{2}\%$ brez amortizacije. Vračalo se je vedno jako točno. 158.078 funt. sterl. (krog 4 milj. kron) se je razdelilo v svrhu podpore kmetijstva. Agrarna posojila se vračajo ali ob določenem času (najkasneje čez 15 let), ali pa v letnih obrokih z $1\frac{1}{2}\%$ do 2% . Za posojila z določenim rokom izdajejo hranilnice obligacije po 100 funt. sterl. (krog 2400 K), za posojila z amortizacijo pa po 25 f. st. v razmerju z izdanimi posojili. Te dajejo 3 do $3\frac{1}{2}\%$ obresti. Delovanje teh hranilnic je blagodejno uplivalo na kmetijstvo in vzbudilo v kmetovalcih stanovski interes.

* * *

V drugih avstralskih kolonijah so se poleg teh hranilnic razvili tudi poskusi neposrednega državnega interveniranja v zadevi kmetijskega kredita. L. 1890. je nastala suša, ki se tudi sicer v Avstraliji večkrat pojavlja, in kmetovalci so prišli v jako težke ekonomske razmere, tako da je državna uprava prišla do prepričanja, da je treba skusiti na vse načine olajšati njihov težki položaj z državno pomočjo.

Uprava Nove Zelandije je vzela v Londonu posojila 5 milj. funt. st. (krog 120 milj. kron) za dajanje hipotekarnega kredita kmetovalcem. Dobila je posojilo od $3\frac{1}{8}\%$ do $3\frac{3}{4}\%$ od države. A od l. 1901. se je izkazalo kot boljše dobiti potrebni kapital z izdajanjem hipotekarnih obligacij z rento v zvezi s posojili z določenim odplačilnim rokom (največ 15 let), ali pa s posojili, ki se amortizirajo po 2% v 36 letih. Obrestna mera se zniža od 5% na $4\frac{1}{2}\%$, če je dolжник točen v plačevanju polletnih obrokov, za kar je oproščen poštnine. Razun tega lahko dolжник izplača svoj dolg, kadar hoče. Tudi lahko, kadar odplača deseti del izposojenega kapitala, podaljša pogodbo, tako da se smatra ostanek kapitala za nov dolg. Stroški prehoda teh fondov v hipoteke so jako mali, naravnost neznatni. Tudi druge takse pri zadolževanju so jako male. V hipoteko se vzame ne le prosta lastnina (freehold), ampak tudi od države v zakup vzeta. Ti tipi zakupa so ali po tipu na 999 let ali po onem tipu, po katerem se po izpolnitvi gotovih pogojev doseže lastninska pravica čez 25 let. Tudi druge oblike garantiranega zakupa lahko dajo hipotekarno podlago za posojilo. Prosta lastnina se lahko zadolži do $\frac{3}{5}$ svoje vrednosti, v zakup vzeta zemljišča pa do $\frac{2}{5}$.

Ta hipotekarni sistem je imel uspeh v tej koloniji, in od 1. aprila 1907. se je dalo na prebivalstvo krog 900.000 duš 17.332 posojil v znesku 5,714.629 funt. sterl. (krog 137 milj. kron), obligacij pa je cirkuliralo za 3,650.000 funt. sterl. (krog 88,000.000 kron).

* * *

V Zapadni Avstraliji je bila stvar drugačna. Tam se je stopnjema prešlo od kredita za zemljiška popravila h kreditu za poprejšnje dolgove in naposled k pravemu zemljiškemu kreditu. Začelo se je z ustanovitvijo agrarne banke l. 1894., za katere operacije je garantirala država. Dajala so se posojila v visokosti do 400 funt. sterl. (9600 kron) na obresti, ki niso presegale 6⁰/₁₀; pod boljšimi pogoji za na zemljišču potrebna dela, kakor: namakanje, osuševanje i. t. d. V prošnji za kredit je trebalo povedati, za kaj se posojilo potrebuje; banka se vedno prepriča, če je to resnica, in, ko se posojilo odobri, ona kredit kontrolira, če se ga v pravi namen uporabi, in stroga je kaznen, če kdo proti svoji obvezi postopa. Posojilo se da samo s hipoteko na prvem mestu do ³/₄ vrednosti zemljišča in na obresti po 4¹/₂⁰/₁₀. Prvih pet let dolžnik ne plača nič; po tem roku pa se pričinja odplačevanje (amortizacija) z 2⁰/₁₀ v dobi 42 let, ako se ni vnaprej kaj drugo dogovorilo (ali se rok skrajšal itd). Odobreno posojilo lahko jemlje dolžnik tudi v obrokih (po potrebi), a ti obroki ne morejo biti manjši nego 25 funt. sterl. (600 kron); na ta način se namreč štedi pri plačevanju obresti za celo svoto. Uprava je pooblaščen, da izdaje za te operacije hipotekarne obligacije do 1,500.000 fst (310 milj. kron), in da zviša svoto posojila od 400 na 800 fst (od 9.600 na 19.200 kron), do skrajne meje na 1000 fst (24.000 kron), če se gre za konverzijo prejšnjega težjega hipotekarnega dolga. Stroški pri podeljevanju ozir. izplačevanju posojil niso skoro nikakšni, precenitev zemljišča pa izvrši namesto »oddelka za poljedelstvo« agrarna banka sama. Cela kolonija Zapadna Avstralija ima komaj 190.000 prebivalcev. Dne 30. jun. l. 1901 je celokupna svota posojil znesla 525.178 fst (krog 12 milj. krón), kar je mnogo za tako malo prebivalstva. Vračanje kredita je pravilno, izgub ni.

Banka si dobiva potrebna sredstva z izdavanjem obligacij na 3¹/₄ in 3¹/₂⁰/₁₀. Njene bilance izkažejo vedno dobičke, tako n. pr. v l. 1906 — 1907 4000 fst (96.000 kron).

* * *

V Južni Avstraliji so upeljali iste sisteme. V svrhu povzdige in pospešenja kolonizacije se dajejo čim najugodnejši

pogoji za nakup zemlje. Vkljub temu pa se je število brezposelnih proletarcev silno razmnožilo. Tedaj je parlament poskusil izvesti kolektivistični poskus z ustanovitvijo sel (občin), z zemljo in denarjem, ki ga da kolonija. Na ta način so nastale takozvane Murray Rvier Settlements, prave avtonomne socijalistične komune, ki so trajale le kratek čas, a stale kolonijo 100.000 fst (2.400.000 kron). Obstoji jih še sedem, ki se še sicer tudi ne morejo vzdržati z lastno silo, ki pa postajajo od dne do dne boljše v tej meri, v kolikor prihajajo tja kmetijstva večči naseljenci.

Parlament pa se ni omejil samo na ta eksperiment, ampak je mislil tudi na to, kako pomagati kmetovalcem, ki imajo svojo zemljo. Pooblastil je vlado, da jim pomaga s podeljevanjem posojil v svrhu pospeševanja kmetijskih industrijskih panog kakor: mlekarkstva, vinarstva itd. Tu se gre torej za kredit za kmetijsko industrijo, ne za kredit na zemljo, dasi tudi tu zemlja služi kot hipotekarna garancija za posojilo. Posojila lahko dosežejo višino do 5000 fst (100.000 kron), dajajo se pa na $\frac{3}{5}$ od prvobitne cene, povišane s postopno melioracijo. Zgornja meja se lahko zviša za eno tretjino, če je dotično zemljišče izvanredno rodovitno, kakor n. pr. sadovnjaki in vinogradi. Na v zakup vzeta zemljišča se daje kredit do polovice njih cenilne vrednosti. Za vpis hipoteke se plača malenkostna taksa, vse ostalo je brezplačno. Posojilojemalec dobi posojilo ali v gotovem denarju ali v hipotekarnih obligacijah, in ga lanko izplača, kakor si sam izvoli, v obrokih od 3 do 21 let. Obrestna mera, ki ni nikdar višja ko 5%, je efektivno $4\frac{1}{2}\%$. Državna banka izdaje v to svrhu hipotekarne obligacije od 10 fst (240 kron) ali 20, 30 itd., ki nosijo $3\frac{1}{2}\%$. Te obligacije tvorijo sigurnost za posojila osobito narodnih hranilnic. Banko vodi jako modro in jako varčno odbor, sestavljen jako dobro iz samih poljedelcev. Njihova upravnna doba ni omejena; odstavi se jih samo s sklepom parlamenta.

Če se pomisli, da kolonija ne šteje niti 400.000 prebivalcev, da pa se je do 31. marca 1908 izdalo 1.109.362 fst (krog 26 milj. kron) posojil, je to gotovo značilno. Izdane hipotekarne obligacije so znašale vrednost za 1.083.150 fst., v cirkulaciji jih je ostalo za 592.600 fst. L. 1907. je končala banka z dobičkom 3.598 fst. Dala ga je v rezervni fond, ki ga uporablja za omogočenje čisto osebnega kredita.

V Tasmaniji ima kolonija kakih 200.000 prebivalcev. Bogata je na rudninah, kmetijstvo slabo napreduje, le hmeljarstvo in sadjarstvo dobro uspeva. Postava o kmetijskem kreditu iz l. 1898. zaradi tega tudi še ni bila nič spremenjena. Novejša, iz l. 1907., pooblašča upravo za agrarni kredit z izdavanjem obligacij od po 50 fst (1000 K) do 50.000 fst (1 milj. K). To operacijo je izvršila državna blagajna. Posojila se gibljejo med 25 (najmanj) do 500 (največ) fst (600 — 10.000 K). Posojila se dajejo za melioracijo posestev ali za konverzijo prejšnjih dolgov. Prvih pet let se od danega posojila (kakor v Južni Avstraliji) ne zahteva nikakega odplačila; od 5. leta naprej pa se prične amortizacija letno po 4%. Ako hoče dolжник, lahko amortizacija obsega tudi krajšo dobo, izplača pa se lahko dolg tudi takoj. Posojilo ne sme prekoračiti polovice prvotne cene zemljišča, ki služi kot jamstvo; cena seveda poskoči z melioracijo, z novimi stavbami itd. To so zakonske določbe. O dozdajnih uspehih žal nimamo poročil.

* * *

V Novem Južnem Wallesu (Uelsu) je upravi bila dana l. 1889. mogočnost, da proda 500.000 fst (10.000.000 K) javne rente od 3% in da emituje za isto svoto obligacije z 3½%. Ker se je renta prodala z dobičkom, je bila upravi podana možnost s temi začeti kreditno poslovanje, s pomočjo komisije treh članov, kateri so imeli nalogo preceniti garancijo za kredit. Svote, ki se dajo na hipoteko na prvo mesto, ne smejo prekoračiti 200 fst (4800 K) s 4% obresti, brez amortizacije, naidalje na 10 let. Ta sistem, preračunan za najnujnejše potrebe naseljencev, se je moral popraviti z zakonom l. 1902 na sledeči način: meja za kredit je 500 fst (10.000 K) na dobo 10 — 31 let. Do 30. jun. 1906. se je odobrilo 6.178 posojil v znesku 647.624 fst (krog 15.000.000 K) s povprečnim kreditom 105 fst (2500 K). Odplačalo se je do tega časa 236.415 fst na kapitalu in 68.646 fst na obrestih. Ti rezultati niso tako sijajni, kakor nekateri prej navedeni, če se pomisli, da ima kolonija okrog poldrugí milijon prebivalcev, od katerih je 112.000 v glavnem mestu Sidneyu.

Qvinslend (Queensland) je avstralska kolonija, kjer kmetijstvo najbolj napreduje, istotako industrija sladkornega trsa in je tehnično najbolj dovršena. Ta še niti ni okušala državne podpore kmetijstvu s hipotečnim sistemom. Tu se podpira kmetijstvo z obrambno carino in s premijami. Izmed problemov ekonomske politike, s katerimi se je bavil splošni avstralski parlament, so

prišle v diskusijo: premije za pospeševanje sladkorne industrije, za pridelovanje lana, jute, konopelj, kavčuka, duhana, ter za vinsko industrijo, sadjarstvo in ribarstvo. V prejšnjih časih je ta sistem premij znatno pospeševal uporabo delavcev belega plemena; a še tudi danes ščiti belo pleme, kar je razvidno tudi iz dejstva, da se tovarnam in kapitalistom, ki imajo zaposlene izključno delavce belega plemena, odpuščajo ali v celoti ali deloma takse. Te olajšave, v zvezi z ostalimi agrikulturnimi, dajo jasen pojem o pogojih, pod katerimi se razvija tam kolonijalno kmetijstvo.

V Južni Afriki je Transval. Po vojski je Zedinjena kraljevina (Angleška z Irsko in Škotsko) dala 5 milj. fst (100 milj. K), z zakonom z dne 19. avg. 1907. določenih za kredit, ki ga daje agrarna banka.

Kredit, ki ga more dati, ne sme prekoračiti 60% vrednosti zemljišča, ponujenega v hipoteko, in dati se sme le za gotove svrhe pri popravkih (melioracijah) zemljišča ali v svrhu razvoja posameznih panog kmetovanja. Kredit se da lahko tudi za nakup potrebnega zemljišča ali druge posle, če le prosilec daje s svojim imetjem zadostno garancijo. Dobi se kredit tudi v svrhu izplačila prejšnjih dolgov. V isti namen in pod istimi pogoji je dovoljeno, da se tudi zadruga (Cooperative) lahko poslužujejo tega kredita: za elevatorje, mline, in sploh za podjetja za prodajo kmetijskih pridelkov zadružnikov zadružnim potom. Tudi ta posojila kakor ona, ki se dajo zasebnikom, morajo biti zasigurana s hipoteko na prvem mestu, z določenim plačilnim rokom in obrestmi, ki smejo znašati največ 7%. Posojila ne smejo znašati več ko 2500 fst (60.000 kron). Dajejo se na 25 let in se odplačujejo v obrokih.

V korist zadrug je zakon določil drugo vrsto kredita, edino v svrhu okrepitve produkcije in z jamstvom v setvah, surovinah in pridelanem blagu. Ta posojila ne smejo presegati 60% vrednosti posameznih predmetov v dotičnem času na trgu, dosežejo pa lahko pod temi pogoji svoto 10.000 fst (240.000 K), a jo lahko tudi presežejo, če uprava dovoli. Blago mora biti zasigurano na račun zadruga, ki se je na njen račun zadolžila.

Za privatne posestnike zemljišč ne more biti kredit vedno navezan na hipoteko na prvem mestu, ne sme biti manjši kot 50, pa tudi ne večji kot 2000 fst (1000—48.000 K), razun če ga uprava sama zviša do 5000 fst (100.000 K), če je namenjen za velike zemljiške melioracije. Daje se lahko na določeno dobo (najdalje na 5 let); olajšava pa je, da se dolžna svota lahko tudi ali položi takoj, po preteku dobe, ali pa se plačuje v obrokih, ki ne smejo

biti manjši kot 5 fst (120 K), ob terminih, ki so določeni za plačevanje obresti. Lahko se odplačuje tudi skozi 25 let, a v tem slučaju mora biti odplačevanje vsakih šest mescev. Ko je dolžnik odplačal najmanj eno-desetino dolga, se lahko za ostanek obnovi posojilo z novimi obroki in termini.

Za tak kredit so merodajne hipoteke s predhodno precenitvo le za svobodno lastnino zemlje in na zemljo, ki se pridobiva postopno po zakonu o kolonizaciji.

Zavod ima posebne privilegije, da more tem živahneje delati, osobito glede prisilne eksekucije v slučaju neplačevanja na stroške dolžnika.

Kako bo ta postava v gospodarskem življenju vplivala, se danes ne more reči, ker je šele stopila v veljavo.

Vestnik „Zadružne Zveze v Celju“.

Zemljeknjižne predznambe.

Pogostokrat nam prihajajo v zadevi zemljeknjižnih predznamb vprašanja. V naslednjem podajemo nekaj splošnih pojasnil.

1. Če je ta ali ona terjatev posojilnice predznamovana v zemljiški knjigi in če je v tozadevnem odloku določen čas, do katerega se ima predznamba opravičiti, (n. pr. do 1. januarja 1915) ni potreba tekom tega časa, to je do tačas, ko poteče ta rok, oziroma 8 dni preje predno rok poteče, ničesar ukreniti, ker ostane terjatev na istem mestu zavarovana, če se tudi na dolžnikovem posestvu pozneje, to je po predznambi, še vknjižijo ali prednamujejo druge terjatve.

2. Vsaj osem dni pred potekom roka, za katerega se je predznamba dovolila, je treba, ali je vsaj previdno, da prosi posojilnica za podaljšanje roka za predznambo, ali pa, da pusti podpis na dolžnem pismu pri notarju ali pri sodnji povežiti ali legalizirati in pusti potem posojilo vknjižiti k oni številki, to je na tisto mesto, na katerem je bila terjatev predznamovana. Pripomnimo namreč, da more dolžnik ali pa recimo, da ta med tem časom svoje posestvo proda, njegov naslednik ali kupec pri sodnji predlagati, da se predznamba izknjiži, če je rok za opravičenje predznambe že potekel, torej v zgornjem slučaju pod 1 bi dolžnik ali njegov naslednik prosil 2. januarja 1915, da se predznamba izknjiži, ker taista ni opravičena.

3. Rok za opravičenje se v zemljiških knjigah nikdar ne vpiše, nego samo v dotični zemljeknjižni odlok, katerega dobita stranki.

4. Če je treba predznambo opravičiti, torej v zgornjem slučaju vsaj 8 dni pred 1. januarjem 1915, se opravičenje lahko zgodi s tem, da se vloži na sodnijo prošnja, v kateri se predlaga, da se rok za opravičenje podaljša do tega in tega časa (treba je vedno imenovati datum, n. pr. do 1. januarja 1925, ker ne zadoštuje, če se predlaga samo: za 10 let) in da se utemeljuje predlog s tem, da ni treba dolg izterjavati in stranke tožiti. Če pa povabi posojilnica pravočasno, to je vsaj 8 dni pred potekom roka stranko in taisto pošlje k sodnji ali notarju, da se njen podpis poveri ali legalizira, potem se lahko poda jeden ud načelstva ali ravnateljstva (najboljše predsednik sam) k sodišču in prosi za vknjižbo na taisto mesto, kakor je prednamba.

Iz vsega sledi, da je treba vse predznambe oziroma roke, do katerega so predznambe dovoljene, imeti natančno v evidenci, da se, kakor rečeno, vsaj osem dni pred potekom vsakega roka ukrene, kar je potrebno, to je, da se rok za opravičenje podaljša, ali da se posojilo vknjiži. — Kaj je v tem ali onem slučaju boli umestno, je težko splošno izreči, kajti če stranka želi morda posojilo v kratkem vrniti in je ravnateljstvo prepričano, da se bode to zgodilo, potem se dela stranki najmanj stroškov, če se prosi na sodnji za podaljšanje roka, ker take prošnje lahko vsaka posojilnica sama napravi in je treba taiste kolekovati le s kolekom po 1 krono, oziroma, če se gre za posojilo do 100 K, s kolekom po 24 vinarjev. Tako prošnjo lahko posojilnica sama pošlje po pošti na sodnijo; oblika tozadevne prošnje je itak popolnoma enostavna in znana.

Zadružne in gospodarske vesti.

Kongres hrvatskih in srbskih čebelarjev v Djakovem. O tem kongresu nam slovenski udeleženec poroča v kratkem sledeče: Dosedaj še slovenski čebelarji niso imeli stikov s čebelarji onkraj Sotle. Letos so se pa tudi ti udeležili in bili navdušeno sprejeti dne 5. julija na kongresu hrvatskih in srbskih čebelarjev v Djakovem. Tudi Čehi iz kraljevine in Moravskega so bili tam. Slednji so šli potem naprej v Zofijo, da se še tam udeleže znanih slovanskih slavnostij. Uže kraj Djakovo je imel privlačno silo, posebno še letos za Hrvate tembolj, ker je bil pred osmimi dnevi

v Djakovem vstoličen novi biskup dr. Krapac. Zanimiv je bil vzpored oziroma predavanja kongresa. Ta so obravnavala vprašanja o čebeli, vosku in prodaji medu. Tudi dan je bil lep, dan Cirila in Metoda. Zagreb in vsi kraji so bili v zastavah. Tudi zbrani čebelarji smo blagodan slovesno slavili. Kar se tiče čebelarstva med Hrvati in Srbi, je po vsebini kongresa soditi na isti stopinji, kakor pri nas na Slovenskem, če ne morebiti še nekoliko slabše, akoravno imajo osobito Srbi v Slavoniji dosti boljšo pašo za svoje muhe.

»Središnja zadruga hrvatskih vinogradara«. Dne 15. junija t. l. se je vršilo v Zagrebu občno zborovanje »Hrvatskog odsjeka gospodarskih društava Hrvatske i Slavonije«. Pri tej priliki se je definitivno sklenila ustanovitev »Središnje zadruge hrvatskih vinogradara«, o kateri smo v tem listu že poročali. Doslej je podpisanih za to se snujočo zadrugo že okroglo 100.000 K v deležih, kar je za to kratko dobo gotovo nepričakovano velika svota. Zadruga bo dobila tudi od deželne vlade ogromne podpore. V prvi vrsti bo delala na to, da dobi za hrvatska vina čim največ odjemalcev v inozemstvu, pred vsem seveda v Avstriji. Naj naši vinogradniki tega hrvatskega dela ne podcenjujejo!

Kako kaže na splošno sadno drevje v avstrijskih kronovinah? (Posnetek iz poročila c. kr. poljed. ministerstva za mesec juni 1910). **Sadno drevje.** — Abnormalno vreme, ki je bilo junija meseca, je vplivalo na mnogih krajih zelo slabo na razne nasade. Dolgotrajno, posameznim vročim dnevom sledeče deževje v drugi polovici junija je provzročilo odpadanje sadja in pospešilo ob enem razvoj nastopivših epidemičnih rastlinskih bolezni. Iz vseh kronovin so pa došla mnogotera poročila o hudi toči. Dolgotrajno deževje je prizadelo v sadnih nasadih, posebno pa v alpskih avstrijskih deželah, precejšnjo škodo, ker jih je poplavelo in zemljo odneslo; o poškodbah po nevihti je došlo razmeroma le malo poročil. Stanje jablan, ki so spomladi obilo zarodile, se ni na splošno nič poslabšalo, vsled tega se je nadejati, da bo tega sadja dovolj. Tozadevna slednja poročila iz nemškega južnega Tirolskega se glase sedaj celo ugodnejše, nego ona prejšnjega meseca. Izmed vsega sadja se je nadejati, da bo v večini krajev, iz katerih dohajajo poročila, edino le jabolk mnogo več, nego jih je bilo lani; hruške kažejo mnogo slabše od jablan. V južnih krajih so se češnje že pobrale in prodale so se dobro vsled tega, ker se je mnogo povpraševalo po njih. V severnem delu Avstrijske so prihajale na trg še le zgodnje češnje.

Žal pa, da je češenj na mnogih krajih le malo in da niso radi dolgotrajnega deževja posebno lepe in dobre. Višenj je bilo po nekaterih krajih v Dalmaciji veliko in razmeroma mnogo. Češpelj, marelic in breskev, katerih že spočetka ni ostalo mnogo na drevju, je na splošno mnogo odpadlo. Vsled vlažnega vremena so šle češplje v raznih krajih v rožice, posebno pa v posameznih okrajih na Češkem in prav tako so prav močno trpele breskve vsled krtovičenja listja. Z mandelj je odpadlo mnogo zaroda. Jagodatega sadja se je pridelalo doslej prav obilo; trpele pa so vsled mokrote najbolj jagode ali smukvice. Ker je bilo vreme, ko so oljke cvetele, večinoma po vsej Istri in Dalmaciji lepo, zato se je nadejati dobre oljčne letine. Rožičev (carobe) je večinoma srednje veliko, vendar pa so smokve bogato zarodile. Kostanj je na južnem Tirolskem dobro, v Istri pa nekoliko slabše odcvet. Murve prav živo poganjajo in so lepo zelene. Pogosto deževje je na sploh oviralo zatiranje sadnih škodljivcev in preprečilo, da se razna druga dela v sadovnjakih niso izvršila.

Kako je vinogradnikom ravnati s trtami, ki so bile po toči poškodovane. Ker ie ravnokar v nekaterih krajih naše dežele toča vinograde močno poškodovala, daje podpisani vinogradnik sledeče navodilo, kako je s takimi trtami ravnati.

Ako toča pobije, je pred vsem treba kakih 8 do 10 dni počakati, da se po njej napravljena škoda v polni meri pokaže.

Potem je treba trte dobro pregledati in na slednji način z ostrim nožem obrezati:

1. Vsa močno ranjena ali zelo razkosarjena peresa je stran porezati.

2. Na šparonih ali napnjencih je pustiti samo one mladike, katere imajo še kaj ohranjenega grozdja na sebi, druge pa odrezati. Mladike z grozdem se skrajšajo za toliko, kolikor je nujno potreba. Najbolje, ako ostanejo nad zadnjim grozdom še 3 do 4 peresa. Izrastle zapernice se zaščipujejo za prvim ali drugim listom.

3. One mladike, katere stoje na reznici (palcu ali ščapu), ter imajo dati les za napravo reznic ali šparonov v prihodnjem letu, je treba posebno skrbno obrezati in ohraniti, ker je drugače tudi trgategv prihodnjega leta izgubljena.

Ako so takim mladikam samo vršički odbiti, odrežemo le najbolj poškodovan del istih, ter gledamo, da ostane na koncu kaka zapernica (zalistnik), katera takoj naprej raste in nadomestuje trti odbiti vršiček. Ostale zapernice zaščipnemo za drugim

peresom, ker morajo ta peresa na mesto odbitih glavnih peres, trtni les rediti.

Ako so pa te mladike tako pobite, da je le njih spodnji del ohranjen, jih moramo tako obrezati, kakor po navadi pri spomladanskem obrezovanju, to je na palce (ali ščape) dveh do treh zdravih očes.

Ta očesa poženejo in dajo tak les, kakor na primer letos na zeleno cepljene trte.

Vse druge, trti nepotrebne mladike odrežemo, da gre živež le v one, katere rabimo za prihodnje leto.

Ako pa toča še toliko mladik na trti ne pusti, da bi iz njih napravili reznice ali palčke, moramo shraniti in rediti kake 2 do 3 mladike, katere po navadi poženejo iz starega lesa.

4. Pri vsem tem delu moramo pa skrbeti za to, da tiste mladike, ki so na trti ostale, ohranimo zdrave, ter da njih les dobro dozori.

Treba je torej vezati, kmalu in večkrat proti peronospori (z galico) škropiti in meseca septembra vsako mladiko za eno tretjino skrajšati.

Vinarski nadzornik B. Skalický.

Vinogradnikom v pouk. Vsled neprestanega deževanja so se pojavili na trti razni škodljivci, med temi pa s posebno silo njen najhujši sovražnik: peronospora ali strupena rosa. Ta bolezen je poleg listja začela napadati tudi zarod (grozdje) s tako silo, da nam lahko ves letošnji pridelek uniči. Pa tudi če bi nam uničila samo listje, je že to zadosti, ker ne more potem ne grozdje ne les trte dozoreti. Treba je torej, da se z vso vnemo poprimemo izkušenega in zanesljivega sredstva proti tej bolezni, to je pravilnega in zadostnega škropljenja trt z zmesjo modre galice z apnom ali sodo. Med tem ko v suhem vremenu zadostuje navadno že en kilogram galice na 100 litrov vode, je treba letos vzeti $1\frac{1}{2}$ do dva kilograma. Na vsak kilogram galice vzamemo 1 kg neugašenega (živega) ali pa 2 kg ugašenega, dobrega mastnega apna, ali pa $1\frac{1}{4}$ kg navadne sode, ki se jo rabi za pranje perila. Galico in apno je vsako za se raztopiti in še le neposredno pred škropljenjem skupaj zmešati, ker več dni stara ne učinkuje. Škropiti je treba v kratkih presledkih, to je vsakih 10 do 14 dni do srede meseca avgusta. Pri tem je treba imeti škropilnico, ki galico na fino razpršuje. Najprvo se poškropi trta čez in čez, potem se pa gre še enkrat skozi vinograd in se škropi samo grozdje. Ker

ie grozdje skrito pod listjem, je za to škropljenje posebno pripravna Nechvilova hipna zatvornica, ki omogočuje, da je pri škropljenju leva roka popolnoma prosta, s katero se lahko razgrne grozdje zakrivajoče listje. Posebno pripravna za to se mi vidi Nechvilova škropilnica »hidrolina«, potem tudi »avtomata« in »Avstirija«. Konečno naj še omenim, da pospešuje razvoj peronospor še posebno vlažen zrak. Zato povzročuje peronospora v težki zemlji, v nizki legi, pri gosti saditvi, v nepovezanem in neopletenem vinogradu največ škode. Povežite torej trte, ampak le na rahlo in jih omandajte, to se pravi, odstranite vse, kar je na njih nepotrebne, zlasti nepotrebne poganjke, zalistnike itd., na šparonih (napnencih) pa prikrajšajte vse mladike za 3. ali 4. peresom nad zadnjim grozdom.

Vinarski nadzornik Skalický

»Zadružni Savez« v Splitu. Dne 5. t. m. je bil v Šibeniku občni zbor dalmatinske »Zadružne Zveze« pod predsedstvom dr. Marovišića. Iz poročila ravnateljstva posnemamo: V poslovnem letu 1909. ni izstopila nobena zadruga, pristopilo je 35 novih. Koncem leta je bilo včlanjenih 170 zadrug ter vplačanih skupno 506 deležev v znesku 50.000 kron, kar pomeni jamstvo za 2.500.000 kron. Vložilo se je K 5.666.108 50, dvignilo K 4.181.517 03. Posodilo se je K 11.110.117 71, vrnilo K 7.547.276 85. Blagajniški promet je znašal K 6.475.675 88, skupni promet pa K 40.275.307 82. Čisti dobiček koncem leta je znašal K 32.583 09, rezervni zaklad 30.000 kron. Delovanje Zveze se bo tekom tega leta znatno dvignilo. Do konca junija t. l. je znesel blagajniški promet K 3.571.963 68, skupni promet pa K 56.750.347 40. Poslovni deleži so znašali koncem junija K 60.000, torej statutarično jamstvo K 3 milj. Občni zbor je pooblastil načelstvo, da zviša poslovne deleže od 100 na 200 kron. Zveza snuje vedno nove, osobito proizvajalne zadruge, ter namerava nastaviti konzulente za vinarstvo, ribarstvo, čebelarstvo itd. Osnovati namerava tudi posredovalnico za gospodarske potrebščine svojih članic.

Nov slovanski denarni zavod v Ameriki. »Bohemia«, delniška banka v Pragi, katero je osnovala »Osrednja banka čeških hranilnic«, je sedaj osnovala v severno-amerikanskih Združenih državah banko, ki ima poleg drugega tudi namen spajati slovanske izseljence z njih staro domovino. Slovanskim, a tudi drugim avstrijskim »amerikancem« se na tak način ponuja nova važna gospodarsko-denarna inštitucija, kar je osobite važnosti zaradi v zadnjem času povzročenih poneverjenj s strani raznih »bankirjev«

in bank, in bo novi zavod samo ugodno vplival na izseljence. »Bank of Europe« (evropska banka) se imenuje nova banka, ki je začela 27. m. m. v New Jorku poslovati. Vplačana glavnica znaša 100.000 dolarjev (500.000 K), jamstveni zaklad pa 50.000 dol. 250.000 kron). Poleg tega še jamčijo delničarji z daljnim zneskom v visokosti delniške glavnice, torej skupaj 250.000 dolarjev ali 1.250.000 kron. Banka je v pravem smislu državna trgovska banka, se bavi z denarnimi transakcijami in bo temelj vsem novim podjetjem na ameriških tleh.

»Ustřední svaz českých hospodářských společenstev v markr. Moravskem« (osrednja zveza kmet. zadrug na Moravskem) je prijavila svoj pristop k splošni zvezi avstr. kmet. zadr. in je bila v seji 30. jun. tudi sprejeta.

Predsedstvo Splošne Zveze avstrijskih kmetijskih zadrug je imelo 30. jun. tl. svojo sejo. Razpravljalo se je o mnogih važnih zadevah, osobito o vladnem načrtu za ustanovitev centralne zadružne blagajne, dalje o ustanovitvi centrale avstrijskih kmetijskih zadrug za denarno izravnavo in blagovni promet. Sklenilo se je prirediti v začetku l. 1911. učni tečaj o kmetijskem zadružništvu, ki bi trajal 4 mesce. Il. avstrijski kmetijsko-zadružni shod se vrši v prvi polovici mesca oktobra na Dunaju.

Splošna Zveza avstrijskih kmetijskih zadrug ima danes v svojem okrilju 28 zadružnih zvez z nad 7400 zadrugami kot članicami.

Gališka industrijska banka Dne 24. junija se je vršilo ustanovno zborovanje gališke industrijske banke. Za predsednika je izvoljen David vitez pl. Abrahamowicz. Po sestavi se je vršil banket, pri katerem je ravnatelj Krasny povdarjal, da je ustanovitev banke velik dogodek v gospodarski zgodovini Galicije. Banka naj bi vplivala plodonosno na razvoj industrije.

Hrvatska deželna banka v Oseku je sklenila v svoji zadnji seji zvišati glavnico od 25 milj. na 5 milijonov, dalje ustanoviti oddelek za hipotekarni kredit in na podlagi teh posojil izdati pupilarnovarna zastavna pisma.

Velikansko mlekarsko zadrugo imajo nekje na Danskem. Redi 12.000 krav, od katerih dobi vsak teden 20.000 kg surovega masla ter nad 1.500.000 kg sira na leto.

Zadružna prodaja živine in oskrbovanje vojaštva. Na Bavarskem in tudi po drugod stremijo kmetske strokovne organizacije za tem, da bi vojaška uprava dobavala meso za vojaštvo potom zadružne prodaje živine. Na Srednjem Bavarskem se je

pred kakim letom dni zvršil tozadevni poskus in se je prav dobro obnesel, ker vojaštvo je bilo nad vse zadovoljno. Na Bavarskem so se zadruga za prodajo živine od tega časa znatno izpopolnile. Imele so v pretečenem letu že krog 9 milijonov mark prometa. Zadruga lahko pošiljajo klavno živino naravnost in jo prodajajo ceneje ko prekupci. Za združno prodajo živine se je izrekel ob priliki tozadevnega posvetovanja tudi zastopnik bavarskega vojnega ministerstva. Uspeh bavarskih kmetovalcev naj bi tudi naše kmetovalce podkrepil v prepričanju, da je potrebno z vso silo se zavzeti za ono točko agrarnega programa, ki se glasi: vojaško upravo treba pripraviti do tega, da se nakupujejo vse vojaške potrebščine naravnost od kmetijskih združnih organizacij. Dobiček, ki ga ima pri današnjih razmerah prekupec, naj ima raje kmetovalec sam.

»Zvezo čeških društev za vzajemno zavarovanje domače živine za kraljevino Češko« je ustanovila češka agrarna stranka. Živinske zavarovalnice imajo v prvi vrsti pomen za male kmetovalce. Na Češkem n. pr. imajo kmetovalci, ki posedujejo do 20 ha zemlje, $1\frac{1}{2}$ milijona komadov živine — t. j. 70% vse živine. Naravno je torej, da baš ti najmanjši kmetovalci najbolj hvaležno pozdravljajo to novo važno organizacijo. Na Češkem obstoji do danes že par sto krajevnih živinskih zavarovalnic, ki se bodo zdaj v svrhu enotnega postopanja združile v osrednjo zvezo.

Petnajsti kongres kmetijskih zadrug v Srbiji se vrši koncem avgusta t. l. v Leskovcu. Zadrugništvo se širi v Srbiji z neverjetno silo. Tako je n. pr. bilo v podrinskem okrožju l. 1900. 22 zadrug s 567 zadrugniki, l. 1908 pa 60 zadrug z 1932 člani.

Dr. Svend Högsbro. 5. maja t. l. je umrl v 55. letu starosti ta slavni mož. Vest o njegovi smrti je izzvala nele na Danskem, v njegovi domovini, globoko žalost, ampak tudi v inozemstvu. Bil je znan kot eden glavnih pospeševalcev danskega združnega gibanja. Že celo zadnje leto se je vsled bolezni moral skoro popolnoma odtegniti javnemu delu. Moral je odložiti častno predsedstvo danske zveze kmetijskih zadrug, predsedstvo upravnega odbora in članstvo predsedstva Osrednje zveze za nakupovanje na debelo danskih nakupovalnih zadrug; do svoje smrti pa je ostal član odbora mednarodne zveze kmetijskih zadrug. Kot tak je sodeloval na letošnjem kongresu angleških kmetijskih zadrug v Plimutu, je bil referent na mednarodnem kongresu kmetijskih zadrug v Hamburku itd.

Svend Högsbro je bil rojen 4 jun. 1855 v Röddingu. Ko je bil star 7 let, se je njegov oče Sophus Högsbro preselil v Kodanj. Tamošnje šole so položile temelj celemu njegovemu življenju. L. 1878. je postal kandidat pravnih nauk. Bil je tri leta tajnik članov narodne skupščine, l. 1881. je postal odvetnik pri apelacijskem sodišču. Aktivno je Svend takrat sodeloval v gibanju za splošno volilno pravico. Bil je tudi od l. 1874. do 1895. stenograf danskega parlamenta. Od l. 1884. do 1890. je bil tudi član odbora »danskega ženskega društva« ter je v njem žensko vprašanje imelo odločnega zagovornika; njemu gre zasluga za zakon, s katerim se je dal ženam imovinsko-pravni položaj in s katerim se je odpravila prostitucija.

L. 1892. je prišel v odbor zadruga za nakup na veliko danskih nakupovalnih zadrug ter je ostal tam do l. 1908. L. 1895. je bil izvoljen za poslanca, ter je bil do l. 1908. železniški minister, od l. 1908. do 1909. pa pravosodni minister. Svend Högsbro je bil odkrit značaj, popularen (v dobrem smislu). Ž njim je postalo veliko tudi dansko zadružništvo, osobito kar se tiče nakupovalnih zadrug. Poznal je organizatorično silo zadružnega gibanja ter njega moč, da izboljša položaj velike mase naroda. Bil je prepričan, da bo prosvitljenje naroda za skupno delo in za samopomoč narodu odprlo oči za njegov blagor in za splošni blagor. In ker je razumel zadružno gibanje, mu je bil obenem najboljši vodja. Tudi ko je kot minister prevzel veliko odgovornost napram narodu, je ostal zvest zadružni stvari; brez obzirov in političnih predsodkov je l. 1909. kot pravosodni minister šel kot oficijelni zastopnik danskega zadružnega odbora na Finsko. Danes ob njegovem grobu mu tudi njegovi nekdanji politični nasprotniki ne odrekajo priznanja. Bil je nekoč tudi navzoč na kongresu srbskih zadrug v Vranjem, in četudi ni poznal jezika, se je živo zanimal za posamezne govornike, osobito kmete. Ko je bil po kongresu slavnostni banket, se je pokazal nenavadnega veseljaka, vse srbske narodne igre je igral zraven, celo srbsko kolo je plesal. Ko je prišel pozneje v svojo domovino, se je mnogokrat spominjal Srbije in srbskega zadružništva ter se je živo zanimal za razvoj slednjega. Srbija mu je nenavadno ugajala in čudil se je, kako da je pri vsem svojem naravnem bogastvu še tako zapuščena in zanemarjena.